

Изази суботом

Циљена:

За Црну Гору на годину
8 круна, на по године 4 круне.
За Аустро-Угарску, Босну
и Херцеговину на год. 12 кр.
на по године 6 круна.

За све остале земље годишње
20 франака у злату, на по год.
10 франака у злату.

Претплата се прима само у
год. и полугодишњим роковима.

Поједини број 20 хелера.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Претплата се шаље поштом
ском упутницом, само и непо-
средно администрацији „Гласа
Црногорца“ на Цетиње, а ко-
ме ј паручије, г. Петру Рамада-
новићу, К. Н. агенту у Ботор.

Донеси се шаљу Уредништву.
Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се: за сваку
ријеч или за број од пет цифара
по 4 хелера за први пут, а за
сваки даљи пут по 2 хелера.

СЛУЖБЕНИ ДИО.

МИ

НИКОЛА I.

по милости Божјој

Књаз и Господар Црне Горе

Пошто је Председник нашег
Министарског Савјета, Наш Мини-
стар Иностранних Дјела, г. Лазар
Мијушковић, одсуствовати неко ври-
јеме од дужности, то на основу чл.
7-ог Закона о Књажевској Влади
рјешавамо:

да до његовог повратка врши дужност
Председника нашег Министарског Савјета
и Министра Иностранних Дјела, Наш Ми-
нистар Војни г. бригадир Јанко Вукотић.

Председник нашег Министар-
ског Савјета, Наш Министар Ино-
страних Дјела који овај указ изврши.

Ријека, 19 јануара 1906. г.

Никола с. р.

Председник Министарског Савјета
Министар Иностранних Дјела
Л. Мијушковић, с. р.

МИ

НИКОЛА I.

по милости Божјој

Књаз и Господар Црне Горе

На предлог нашег Министра
војног постављамо:

за капетана у стојећој војсци Алексан-
дра В. Сачића, до сада коњачког капетана
II. класе у руској војсци.

Наш министар војни нека из-
врши овај указ.

Број 134—I—49.

Ријека, 14. јануара 1906. г.

Никола с. р.

Министар војни
Бригадир Ј. Вукотић с. р.

ЛИСТА К.

О ДАНАШЊЕМ СТАЊУ ЛИПЕ
КЊИЖЕВНОСТИ СРПСКЕ

(Предавање професора цетињске гимназије
г. Богдановића, које је држао на свето-
савској беоједи у Зетском Дому.)

Свечани зборе!

На данашњи дан, када се у овај
исти мах широм цјелокупног раскомада-
ног Српства скупљају Срби да славе по-
мен најславнијег Србина, сина човјека,
који је ударио темељ свекосице нашеј
просвјети данашњој, хоће ово кратко пре-
давање у неколико потеза да прикаже
најславнију струју, којом се креће дијела
књижевност српска, данашње наше пјес-
ништво. На данашњи дан има највише
разлога да се тим предметом позабавимо,
јер лијепа књижевност наша је један мо-
ћан органак онога стабла, које је свети
Сава Немањић својом свјетитељском десни-
цом засадио у српско земљиште. Оно што
је он почео и чему је положио темељ, на-
равно, није се развијало у ових 7 стољећа
без прекида, него је престајало, бивало
напуштано, па се онда опет наново успо-
стављало и настављало. Ово прво доба,
боље рећи прве српске књижевности (пр-
вено богословске), која је цвала у древној
слободној држави Немањића, нестало је
давно, прицало је и сарањено у развија-
мама старе српске државе. Као када се
јака кућа поруши и разори, у којој пружа
да под рушевинама и зидинама домаћина,
цитама и њезни намјештај и накит, тако
је нестало и оне старе прве српске књи-
жевности, и данас историја српске тра-
жа биваће остатке оног литературског, на
којој је радио свети Немањић. Без ика-

НЕСЛУЖБЕНИ ДИО.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ.

— Господин Максимов, царско-
руски посланик при Двору Њ. Кр.
В. Господара, повратио се је с до-
пуста и валази се са фамилијом у
Дубровнику.

— Господин Евгеније Стајн, по-
новнаименовани секретар царско-рус-
ког посланства, допутовао је такође
у Дубровник.

— Господин Никола пл. Јури-
стовски, оvd. аустро-угарски вице
консул повратио, се је са допушта.

ЦЕТИЊЕ, 20. јануара

Ново доба у Русији

Мало по мало и на руском се
небу почиње да јавља свјетлост.
Постепено се развилаче облаци и
указују зраке новог живота. Криза,
у којој се Русија налази, није могла
за дуго да траје, јер је и сувише
било искушења, које је у ове двије
године задонавало словенско цар-
ство. Вријеме је било, да се из
општег метежа и покрета за сло-
боднији живот исполни нешто ново,
што ће проузроковати велику Русију
и учинити је способном за пуну
историјску акцију и за врлоне улоге,
која јој је намијењена.

И ако небо државног руског
живота још није са свим свијетло,
ишак воћ сад могу да се навиру
свјетло зраке нових бољих дана.
Опште вријеме, које је тако рећи
парализовало Русију и јаким напико-
дило њеном престижу у свијету,
избацило на површину вјеснике по-
вог поретка.

У Русији се замећу нове поли-
тичке странке, као израз народног
расположења и мишљења, странке,

које ће формирати одговорне руско
владе и управљати Русијом.

Прва је странка *реда и зако-*
нитости, која тражи уставну мо-
нархију са централистичким теж-
њама. Програм ове странке сачиња-
ва захтјев, да се Русија не смије
распарчавати и дијелити. Речену
странку сачињавају Великоруси, који
неће да чине никакве уступке дру-
гим народностима. Они су власничка
народност, велика Русија дала је
њима највећа права, па је са свим
разумљиво и оправдано, што они
исповиједају таква начела.

Послије ове странке долази *двор-*
ска странка, која се друкчије зове и
старински од 17. октобра, кад је објав-
љен царев манифест којим се уводи
Устав у Русији. Та странка нема
свој јасан програм; она ни сама не
зна, шта хоће, шта неће, јер ни сам
манифест није сувише јасан. На њу се
наслања *трговачко-индустријска*, боље
рећи *зеленачко-либерална* странка,
која је могла да понишће само у
овоме хаотичном стању.

Из ових странака прелази, умјерен
и либералац у екстремне странке,
чини *успитно-демократска странка*,
која се задовољава уставном монар-
хијом с одговорним министрима и
парламентарним владом. Ова странка
не естори се Пољацима, јер за њих
тражи аутономију; нагињу на Јев-
реје, јер за њих тражи сва грађан-
ска права; апикује са женама, јер и
за њих тражи политичка права; удва-
ра се социјалистима, јер тражи у-
кођење осмочасовног дневног рада.
Она је странка онај опортунистички
индивидуалац који има у свима устав-
ним државама. Кад би Русија постала
права уставна држава и кад би се
она странка ослободила од црвених
бирјачића, којима се закирила, могла
би у новом животу Русије да по-
стине власничка странка.

Знамо оно што је главно и битно оби-
љење наше народности, оно чиме се ми
као народ разликујемо од других; покупи-
ми нам народно умно благо, дао нам је
прилике, и то сјајне, јединствено сјајне
прилике, да упознамо природну, чисту,
чисту душу и појезију нашег племена.
Дао нам је прилику да народ српски до-
ђе — до своје индивидуалне самосни-
јести.

Клико то много вриједи у животу
једног народа, то што је Вук нама изра-
дио, и какав утицај то врши на душевни
живот једног племена, види се по томе,
што се је одмах иза њега, шта више и
истодобно с њим појавила на пољу српске
књижевности читава плејада пјесника.
Књижевници и другач умних радника. У
тај мах синуше и оба досад највећа по-
јетска генија у Срба: бујни пјесник Бран-
ко Радичевић на једном крају, и дубоко
умни пјета Петар Петровић — Његош на
другом крају. И од оних њихових доба,
од како су они почели изговат појезију
у Срба, она више никако и не презаје, а
надата се је и жељети да никада неће ни
пресакнути богдан тај извор. Појезија је
додуше узимала друге облике, развија се
другим путем, али једно остаје увијек у
њој непримијењено, а то је: она је иза
вјерна слика живота и осјећаја нашег на-
рода, она је вјерна пратилица и неопход-
на наша потреба постала.

Пљадбеници Бранка Радичевића и
Његоша су још сви пуни одушевљења за
све што је српско. Снима је главна и бит-
на прта често *национално* обиљежје, а то
је све пошљедица поменутих Вуковим радом
пробуђено националне индивидуалности.

Треба се само сјетити оних омиљаних
свих дана, када је Змај Јован Јовановић,
најпопуларнији и најтајстнији представник
те појезије, био у својој слави. Можемо

Сад су на реду екстремне странке,
које траже ни више ни мање, но да
Русија постаје Република, у којој
би савиклоти и багра Вјере Сасу-
лићеве, Бакунина и Недељкова састав-
љала владу! Неке од тих „напред-
них“ странака траже анархију, т. ј.
да се нико никоме не покорави, да
нико никога не слуша и да свако
ради шта хоће и жели.

Међу њима је прва *социјално-*
револуционарна странка. Њен кадар
сачињавају прости радници, које
предводе неки сулуђасте ђаци, књи-
жевници „државних идеја“ Максима
Горког, који тражи покољ свију
својих политичких противника, и
пјезијери, који у тој странци тра-
же за себе политички хар. Циљ је
те странке, да се од Русије створи
некаква „Федеративна Република“,
која би се петог дана распала и
постала туђи пилијен.

У унутрашњој политици та
странка је и сувише лакома. Она
врло мало тражи! Само укидање
војске; избор чиновника од стране
народа, чега нема ни у Америци и
Француској; конфискација свију цар-
ских, државних, манастирских, црве-
них, па чак и приватних имања, која
би се имала подијелити међу вјерно
то странке, и т. д.

За овом странком долази *социјал-*
демократска странка, која се од своје
посестримо разликује само у томе,
што хоће Русију да преобрати у
унитарну Републику и да се ради
само осам часова дневно, али да се
задрже свих оних 150 правника го-
дине!

Радикална странка је много по-
пустљивија. Она би хтјела Републи-
ку, ако може да се оствари; ако не,
онда уставну монархију.

Поврх свију ових странака као
ради зачина стоје двије најекстрем-
није странке: *анархистичка* и *цари-*

рећи да је Змај својим пјесмама пробудио
у Српству више националне свијести него
многа политичка партија.

На његовој појезији су однеговани
читави нараштаји. Има Змајевих пјесма
тако популарних по Српству, да изгледају
као молитве којима се сви исповједници
једне вјероисповјести моле Богу.

То је оно доба када је сјељанско
шест драма о Боју на Косову, када се
књига Љ. П. Пенадовића о *Црногорцима*
читала по Српству као најзанимљивији
роман. То је доба Кљанског, Ђуре Јак-
шића и доба када је постала свепрско
химна „*Ојам, ојам, ојам* за браћу ојам“.

Још и данас тамо у оним крајевима
гдје је та појезија постала звучи име
Змаја и Светозара Милетића као симбол
најчвршћег Србинства. Та имена звуче
тамо, гдје није лако србвати и данас као
развијена застава трбујница или ануку трубе.

Али — није вријеме да се сада овдје
говори о томе добу које је данас већ ми-
нуло. Тога доба је нестало са XIX сто-
љењем, и нама говори о стању које данас
влада, требало га и поменути само да се
види ово данашње стање јасније.

Под огромним притиском мађарске по-
литике новог доба, наступили су у Вој-
водини тежки дана по омиљеним Српство.
Овај милијон и по Срба мора сав свој
труд да уложи само у то да одбрани старе
тековине које је напљедно од својих прет-
ходника, само да их нежрљиво преда у
руке пљачку. Пршпа је доба кад је у
Н. Сиду и Крпину бујао цјетала појезија,
кад се цвјет срп. интелегенције купео у
Матину, кад су се наше вршци отимале да
им дају наше савице и радно поздраве да
чују нову драму К. Трифуновића. Данас
треба бранити свску пјеслу, сваки мана-
стир, кад опашају прајета нашим славним
гигантима, фидељима и цјеташу и

стичка. И једна и друга траже оно, што је немогуће остварити: прва владавину рушења, друга владавину само једне воље. Анархистичку странку састављају оне фантасте што су се вуцарале по анархистичким клубовима у Женеви, Лозани и Паризу; а царистичку састављају сељаци, којима је објашњено, да је сав овај покрет у Русији наперен искључиво противу цара.

Па ипак, и ако су ове странке још неодређене, многе од њих са подстепавним и неостварљивим програмима, оне су ипак радосна појава у Русији; оне су вјесник нових бољих дана, пошто само трвење сукобљених мишљења и гледишта може да донесе плода за државу и народ.

Братски одзиви.

О уставности у Црној Гори "Београдске Новине" доносе овај одзив и тражен чланак:

"Потез Књаза Николе, да својој држави даде устав, а својим поданицима права, која имају држављани осталих држава, изавао је у нашој јавности многа и развољна тумачења. Незнатан број личних противника црногорског Књаза, — који морају знати, да је лични углед његов у Црној Гори велики, и да народ његову ријеч уважава и слуша, — тврдили су, да је та намјера књажева потекла због покрета, који су они покушали из туђине створити у Црној Гори; да је Књаз Никола, и поред аутократских склоности, које ти људи преувеличавају, морао попустити пред тим покретом; најпошле, да он давањем уставности Црној Гори не мисли у њој завести први уставни ред, аменовањем на основним принципима парламентаризма, него од уставности начинити бедем својим аутократским тежњама и прохтевима. Таки гласови марљиво су противили од стране извјесних књажевских непријатеља у једноме дијелу наше штампе, да би ружном сијенком превукали дјело истинског родољуба и пране државничке увиђаности.

Ми, који прилично познајемо људе и прилике у Црној Гори, и који смо знали, да у онаком писану има много жуци и иржине, а мало истине, чекали смо на дјело, па да онда искажемо свој суд; чекали смо на устав, који је Књаз Никола дао Црној Гори, па да из тога устава читамо тежње и намјере црногорског владоца. Тај је устав данас пред нама, и о њему се већ може дати слободан и објективан суд.

Све и да је Књаз Никола под утицајем нове струје дао Црној Гори уставне слободе, тај акт био би несумњив доказ о његовој државничкој увиђаности, која паметно налази на сусрет идејама новог времена. У таквом положају, за њега лично, прије би било разлога за хвалу, него за осуду. Међу тим, ауторитет његов у земљи тако је узвишен и тако моћан, да би без добре воље књажеве, она нова струја имала још доста да чека на остварење својих

идеја. Међу тим старање књажево, да из скромних средстава своје државе што више Црногораца изобрази и спрема у новоме духу, показује његову сталну и давнашњу намјеру, да Црну Гору спреми за преображај у новоме духу, да јој спреми људе за извођење државног јој препорока.

Није искључена могућност, да се можда мало прохитало са увођењем реформа у Црној Гори, прије него што су потпуно довршене припреме за то, и да је Књаз Никола, ма и прије времена, део својој земљи устав, да би сузбио отровне и неуморне клевете противу своје личности од стране црногорских емиграната, који су распростирали читаве бајке о неправилностима у руковању државом имовином под његовом управом. Када се узме на ум сва важност улоге, коју у уставним монархијама има да врши владалац, онда је старање Књаза Николе, да уставном реформом и широком контролом учени немогућним свако даље погривање угледа владалачком дему, потпуно и разумљиво и оправдано.

Али више него све, сам данашњи устав Цне Горе тврди, да је Књаз Никола, приступајући уставној реформи, радио искрено, и да није скромчио у давању уставних права својим поданицима. Уставама општега права гласања, без икакве огрличности и резерве, потпуно објашњење личности и имовине држављана од свакоје самовоље; слобода штампе без превентивних мјера и цензуре; слобода збора и договора; отворен пут свакоме Црногорцу на највише положаје у држави, на основу заслуга и спреме; општинска самоуправа; гарантовано највише право народног представништва, право изрицања буџета; широка и стварна контрола у трошењу буџетских позивања; организовано судство у духу савремене науке, — све су то несумњиве одлике устава, који је мудри црногорски Књаз Никола дао своје народу, и којим он може бити потпуно задовољан.

Сидану устав Цне Горе несумњив је доказ љубави његова владоца према његовом народу, и израз безгранична пошреница у свијест и родољубље његових честитих Црногораца. Он је дјело равнорита и смислене државничке, који у слози, споразуму, љубави и повјерењу између народа и круно гледа најпоузданије јемство за миран и правилан развјат државни. Он је сидан утук на клевете о аутократским прохтевима Књаза Николе и доказ, да владалац Цне Горе никада није зазирао, да своје народу даје рачуна о свакој пари, коју народ даје својој држави.

Противници Књаза Николе нијесу бирали средства, да његов углед униве и замраче, и да посују сјеме, из кога би никла мржња и неспорјење између народа и владоца. У грешној мржњи ти људи нијесу видели какво големо зло спремају своје народу и својој отаџбини. Доказана државничка мудрост Књаза Николе успјела је, да отвореним и чистим изласком пред народ, пред његову контролу и пред јавност, затвори јаму, из које је избијао кужни дах, који је пријетио да отрује чисту и јуначку душу врњих Црногораца. Уставом, који је дао Црној Гори, он је, уз јуначке традиције својега дома и својега народа, додао још једну чврсту и нераскидну везу устав, који ће бити најбољи бедем за владоца

противу свих клевета, а за народ јемство, да са владалачког пријестола може очекивати само оно, што је добро, племенито и узвишено.

Устав у Црној Гори потпуно одговара потребама народним и као такав објашњава зрну бољих и свјетлијих дана у тој драгој и братској нам земљи.

Вијести из Србије

(Српско-аустријски царински рат).

Забрана извоза и провоза стоке. Биоградско аустро-угарско посланство нотом од 11. ов. мјес. извјестило је српску владу, да је „се погледом на један случај увеселе живинске куге, као на један други случај, када је 18. децембра пр. г. на кр. угарској станици Бјелобрчка (у Банату) код једне угинуле живине и код неколико оболелих комада живине, на њима константована живинска колера, а у транспорту отпављеном из српског Великог Градишта од стране Радолка и Кате Вједњовић. — *забрањено увоз и провоз живине и заклане пернатне живине из Србије за Угарску, да се искључи опшности уношења живинске куге и колере.* —

Што се пак тиче наведеног случаја уношења живинске куге, посланство није било у стању да констатује, да ли је тај случај и-ћ био дотакнут министарству иностраних дјела и тражило је телеграфским путем од кр. угар. министарства припреде ближе податке о томе случају.

Сопштине српске владе. Као одговор на гору ноту аустро-угарског посланства, српска влада преко пресбијара послала је свима телеграфским агенцијама у свијету ово саопштење:

Нотом од 9 (22. и 11.) 24. јануара оид. аустро-угарски посланик извјестио је српску владу, да се због неколико случајева антракса, констатованих прије два мјесца на српским гледиштима у Будимпешти, забрањује увоз у Аустро-Угарску и провоз свих врста српске стоке.

У ствари здравље српске стоке је у опште изврсно; из упоредних извјештаја о здрављу домаће стоке у Србији и Аустро-Угарској, види се, да је оно бар исто тако у Србији као и у Аустро-Угарској. О ветеринарској полицији у Србији аустро-угарска је штампа често с похвалом говорила, јер су српски ветеринари људи, који су своју теоријску и практичну спрему добили у Аустро-Угарској, Немачкој и Француској. Шта више здравље стоке уопште, па и српске, у ово доба године, кад нема великих врућина, кад нема мочари, кад стока није на пашу, него на сувој храни, најбоље је, и поред свега тога аустро-угарска влада, у доба кад још траје уговорно стање, забрањује не само њен увоз него чак и провоз.

Антракс (протрел) није по својој природи болест која би, и да је скривања, правдала употребу овако оштрих и противуговорних мјера.

Забрана увоза и провоза живине, живе и заклане, још је несбјашњиваја.

Велики народни збор. Пред спомеником Књаза Михаила 14. ов. мјес. у Биограду је поводом царинског српско-аустријског рата одржан велики народни збор,

на коме је било присутно преко 10.000 душа. Збор је једногласно донио ове одлуке:

1. Светосавски збор српских грађана одобрава поступак српске владе, што не пристаје на захтјев аустро-угарске владе, да се писмено савезе на мијењање српско-бугарског уговора о царинском савезу, како би аустро-угарска влада захтјевала.

2. Збор одобрава и прихвата српско-бугарски уговор као мјеру заједничке одбране економских и државних интереса, која није управљена ни против чијих легитимних права.

3. Збор изјављује своје одсудно противљење сваком пристанку на ма чија покушај, да се српски државни уговори и пријатељске везе између балканских држава улизе до улоге продајне цијене при преговорима с другим државама.

4. Збор изјављује жељу за одржавањем пријатељских веза са сусједном Аустро-Угарском и за утврђивањем трговинских веза са њом на основи лојалне узайамности, која би у истој мјери обезбједила српски извоз, нарочито извоз српске стоке, у којој је обезбјеђен и аустро-угарски извоз у Србију.

4. Према садашњој вјеројодној аустро-угарској забрани увоза стоке и меса из Србије противно уговорима, који су још у снази, збор изјављује протест и захтјева употребу истих и сличних мјера према аустро-угарском увозу у Србију, чим истекне рок уговорног стања.

6. Збор апелује на свијест и родољубље свих српских грађана, да истрајни буду у наметнутој им борби, коју би само наша малодушност могла свршити на нашу штету.

7. Збор апелује на дужност српске владе, да свим средствима потпомогне прегаштво српских грађана, нарочито да подесним начином притисне у помоћ свим српским извозницима, и који непосредно и најјаче морају осјетити штету од аустро-угарске забране српског извоза.

8. Ове одлуке савјештачки одбор нека спомшти српској влади.

На предлог предједника Царинића збор је изјавио захвалност на држању оних народа, а нарочито Мађара, у аустро-угарској монархији, чија је штампа по вољно по Србе писала у овом спору.

Литература српске штампе. Биоградски листови јавно износе имена свију оних лица, која би што куповала код аустријских поданика, или имена трговачких агоната, који би живјели у Земуну и тамо тржили заваду, коју добијају у Биограду.

Под притиском штампе отказују се све поруџбине у Аустро-Угарској. И сама државна води првенство у томе. Вједност целокупних поруџбина приватних и државних у Аустрији износи преко 23 милиона динара, тако да ће аустријска индустрија тешко осјетити царински рат српско-аустријски.

Демонстрације против живинске. Подслије великог народног матанга, који је држат пред Народним Позориштем у Биограду, омладина је демонстрирала пред уредништвом и листа „Штампе.“ које се налази у близини Позоришта. У „Штамп“ су на име излазили чланци против српско-бугарског царинског савеза Демон-

Матици, сву снагу треба улагати у изборе посланичке.

У ово доба видимо да наша књижевност полагано прелази из руку војводинских Срба у руке прекосаевске браће у слободној Краљевини. Као што у једној породици какав драгољес аманет један брат кад је у невољи повјерава на чување своје брату, тако видимо да је и књижевност прешла преко Саве на слободну земљиште, гдје јој нико нахулити неће.

Најбољи представници српске књижевности, њени носиоци, налазе се данас у Србији.

На челу те данашње књижевности стоји славно име *Л. Лазаревића*. Познато је по чијемод Српству данас оних десетак прича његових, те их није од потребе овдје опширно помињати. И језик и облик, а нарочито предмети које је докојици Лаза обрађивао, бјеху немома брижљиво пробрани; умно им је дати оно што изгледа да је најједноставније и најлакше, а у ствари је најтеже, а то је: да су са свим просто и неусиљено испричани јасно и *просто* као кристал. И што је најважније: то није био само један опис нека-ког занимљивог догађаја или мјеста или предмета, нити студија једног занимљивог портрета, као на пр. што тога има у *Мовчевом Записнику* великог Руса Тургенева, — него се у његовим причама налази обично по један *умирнији душевни проблем*, он хоће утијек да представи некакав прегркт у души човјека; једно зашто стање, које води пропасти, и које се онда одједаред ријеша. Подејсјам на онега картама, који је све изгубио, и онда у кућу у којој му спавају жена и дјена, и у коме је настало *мајурне* очајање те већ хајта за оружје да се убије, не видећи нигдје излаза — и у тај мах се дешава *о нај прескрот*, онај насилни раскид у

души тог човјека. Или: Млад честит човјек, који се читањем незгодних романа помео у животу, изгубио циљ пред збуњеним очима, па је то утицало и на једну честиту жену, те кад она хоће да све заборава и част, и мужа — у тај мах се одједаред нешто деси, један прескрот на дну њене душе, и она се излијечи — Тако исто и она тврдоглава нејестеа у славној причи *На бунару* коју стари отац и глава задруге најлијечи од тога. — Једина мана тих приповједка, и то *велика* њихова мана јесте та: што их је тако мало и премало. *Лаза* је врло тешко писао, и његови пријатељи су га морали молити и преклињати док се је он одважио и ово написао. Али оно што је створио и дао из своје руке бјеше исто као алем камен. То мало причаца је преведено на *све словенске* језике, понеке и више пута. Нашле су допадања и у строге њемачке критике, а похвално су опажене и у другим књижевностима. Да нам је судба којом српском њега одржала, он би, кад нећ нико други, најпрви прокрчио пута српској књижевности у велику Европу. Али овако их је и сувише мало за то. У данашње доба гдје је књижевна продукција огромна, и сувише је мало оних 6-8 еитних бисера.

Иза Лазаревића изађе на површину читава дружина писаца, а то су махом наши савременици, то су носиоци праве данашње српске лијепе књижевне сти.

Цијела та никола јесу *приповједачи*. У свима савременим књижевностима овладао је роман и новела, нарочито у *Француској*; *натурализам*, а отуд у Русији прослављени *руски реализам*, те под утиском тих силних струја настала је и у нашој скромној књижевности та врста појезије.

Три имена се обично помињу одмах иза Лазаревића и са њиме у вези. То су:

Далматинац С. Матавуљ, Мачванин Веселиновић и Фрушкогорац Паја Марковић. П. Марковић Адамов је понајмање познат. Већ подуже времена се не јавља својим радом, него га знамо данас као уред. „Б. Кола“. У његовим причама из живота нашег народа у Фрушкој Гори видимо свјезке, веселе људе, одушевљене Србе, онај стари тип вјоџанског родољубља, војника из Милетићеве војске. Лаким пером оцртана лица, весели предмети, које је написао доброћудно срце њезног човјека. Много дубљи утисак учинио је Јанко Веселиновић, учитељ у Србији. Њему је пошло за руком да пише тако *чисто* српски, какову чистоту језика налазимо само у Вука Караџића и Милићевића. Цијелим животом својим постао је најпопуларнија личност српске књижевности. У безбројним причама и причама својим умно је да приказе живот србијанских сељака, особито у Мачви, тако вјерно а тако симпатично како нико више. Али у тој снази његовој лежи и слабост његова, — јер он није умно ништа друго. Покушава је да опише и грађанско велико народно друштво, али савјешом без успјеха. Његова велика, али уједно и једина вјештина била је у томе, да приказе како разговарају и како живе српски сељаци у Мачви.

Трећи друг међу том тројицом, Симо Матавуљ, је од њих најмлађи, а без сумње и највећа поетска свата од данас живих српских књижевника. Матавуљ је почео своју каријеру као професор наше цетињске гимназије, и својим даром и трудом се дигао до највеће почасти до које је као књижевник могао доћи, будући недавно изабран за редовног члана С. Кр. Академије. Матавуљ осим тога и као личност важи као једна од најбразгованијих свога доба и друштва, и као такви је унажен од цијелокупне српске интелегенције

с обје стране Саве. — Велика вриједност његових приповједка лежи у *умјешничкој* обради њиховој. Он је што се тиче естетске стране понајвећи мајстор међу свима српским приповједачима, који је умно највише научио од руских и француских узора. Кад узмемо на примјер његово понајповијатије дјело: *Богољуб Фра Брне*, гдје је, без Бог зна како велике или заплетене радње, хтио да прикаже *развој* и *посајанак једне личности*, опазићемо, да цијело цртање те личности чини на нас утисак исти као кад вјешт сликар по свима законима перспективе баца на платно лик неког човјека. Са пуно пажње и смотрености меће сваку ону прту, избјегава *сваку* сувишну уласку сјенку или сувише јасну боју. Никад се на примјер не може опазити тежња да начини карикатуру, никада се не отима да стекне наклоност читачеву тиме што ће сувише гласно истакнути по коју смијешну страну, као што је то на примјер код Стевана Сремца случај, који због једне сасвим споредне али смијешне црте хоће често пута да поквари сву симетрију дјела само да би измицао смијех на уста читатеља и да би га тијем задовољио. Тако исто треба истаћи и ону вјештину којом он остала споредна лица умије да држи у *стражи*, тако да не сметају оном утиску, који треба да произведе Баконија

Једна тиха, смисљена и дубока умјешност огледа се у Матавуљовој појезији. Појезија у везаном слогу, — дакле појезија у обичном смислу — није тако успјешала. Није напла заступника који ће у стиховном заносу описати осјећаје своје и својих савременика. Најодличнији талент најновијег одејка Биоградчино је Војислав Илић. Он је осјећао предмете, који су срп. народу — *туби*; предмета који су познати само школованим људима, са прфињеним

странти су хтјели да прилијепе на улазу у уредништво објаву с натписом: „ово је аустрајски лист.“ али их је полиција сирџијела. Послије је, према извјештајима у биоградским листовима, велика маса свјета с омладином стигла пред стан писаника Н. Сл. Пресе, гдје су такђе чињене демонстрације.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Македонија и Македонци). Тако се зове ново дјело монументалне вриједности, које је написао књижевник ерски, шеф био грашког пресбироа г. Иван Иванић. Дјело садржи путописне билешке са географском, етнографском, статистичком и привредно-трговачком грађом и у 43 слике. Како је писац тога дјела као дипломатски службеник Краљевине Србије више година провео у Македонији, то је, поред већ доброг гласа писачевог у књижевности, та околност најбоља препорука за ово дјело.

(Парастос Арси Пајевићу). У понедељак 16 ов. мјес. удова великог ерског добротвора пок. Арсе Пајевића, г-ђа Анка, давала је у нов садекој Саборној Цркви парастос своје преминулом супругу. На парастосу био је присутан цвијет ерске новосадске интелигенције са многобројним пријатељима и поштоваоцима заслужног покојника.

(Свечана сједница). Ерско академско књижевно друштво „Србадија“ у Грацу држало је на Св. Саву свечану сједницу у славу проф. Стевана Сремца, ерског књижевника. Сједница је одржана по овоме распореду: најприје је присутне поздравио председник друштвени медиц. Исавило Харијевски, па је за тим философ М. Недељковић говорио о животу и раду Ст. Сремца.

Врло лијепа пјанка, што наша универзитетска омладинска удружења држе овакве свечане сједнице. То је најбоље средство за популаризовање ерске литературе и његовање љубави према њој.

(† Ристо Пејатовић). У Биограду је 18. децембра прошле године преминуо умјетник ерски Ристо Пејатовић. Пок. Ристо родио се у Плевљима, у Биограду је свршио четири разреда гимназије и Богословију, па је по томе постао учитељ у родном мјесту. 1900 отишао је у Праг у сликарску академију, гдје је с одличним успјехом свршио студије. Отуда је отпутовао у Млетке, гдје је студирао талијанску умјетност, али га ту снађе болест, те се мораде вратити у Биоград, гдје је и преминуо. Пок. Ристо је много сјећавао Српству као умјетник. У њему су његови наставници напавили риједак дар. Умро је у цвијету младости, у 27. години. Нека му је лака ерска земља!

(„Finale“). Тако се зове новела, коју је написао Стијепо Кљасица. Прештампана је из подлиска сарајевске „Ерске Ријечи“ у засебну књигу. Цијена је књиге 1 круна. Најтоплије је препоручујемо нашим читаоцима, јер препоруку заслужује та књига и по садржини, и по лијепој обради.

(Нова књига). Изашла је из штампе нова књига под насловом: I „Ерлеска, Србија и завјереничко питање, и П. Беч-

ка Унион Банка, двије — савремене политичко-финансијске расправе“. За народ написао Ђождар Никашиновић.

У првој расправи третира се питање шта је узрок, ко и ради чега се тражи рјешавање завјереничког питања. У другој расправи претреса се рад Унион-Банке у Беоњу и Херцеговини као и политички значај ерског зајма са Унион-Банком од год. 1899.

Књига износи пет штампаних табака велике ошмине, а цијена је 0.50 дин.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Цетиње, 20. јануара.

(Господар у Подгорици). Његово Краљевско Височанство Књаз Господар допутовао је у понедељак са Ријеке у Подгорицу, гдје је боравио до четвртка по подне.

(Помиловање). Његово Краљевско Височанство Књаз Господар благоволио је путем милости опростити многим осуђујемцима казну са свим или је смањити.

Светосавска прослава Као сваке тако и све године дан св. Саве свечано је прослављена у цетињским осн. школама.

Сала цетињске мушке осн. школе, у којој је ова прослава извршена, била је украшена, а здање школско с пола закићена барјацима и заставама.

По св. литургији са свечаним литијом Н. В. Господин Митрополит Митрофан са свештенством, г. г. министри, великодостојници, чиновници, грађанство дошли су у школу, гдје је вода освештена, а по водосвешћењу ученици из ових школа пјевали су и декламовали по утврђеном програму.

По свршеном програму наставници чет. осн. школа примали су честитке од присутних лица, која су им у исто вријеме и захвалила на ваљано спремљеној прослави.

По одласку гостију, ученици се су дјевали и веселили се у школи, а при крају прославе раздани су им слаткиши.

(Закон о штампи). Оштампан је у Државној Штампарији „Закон о штампи за Књажевину Црну Гору“, и може се добити у књижарици П. М. Калужерића на Цетињу по 50 хелера један примјерак.

На змиње. Због великог друштвеног рада у овдашњој штампарији није се могао отштампати „Училишки Лист“ на вријеме као обично.

Дванаести број нашега листа за децембар 1905. године добиће господи претплатници кроз кратко вријеме.

Ур. „Уч. Листа.“

(Велика зима). Од неколико дана на Цетињу је наступила права зима. Прекано и изјутра температура се спушта до 20 степени Целзијуса испод нуле.

(Пожар у Биљарди). Синоћ око 9 часова појавио се у Биљарди у одјељену Великог Суда пожар, који је захватио средину зграде на горњем боју, између министарства финансија и лијевог крила Великог Суда. Благодарно тихом времену, великим зидовима између Великог Суда

своје предмету спада у оно славно омладинско патријотско доба ерског патријаштва.

Из досадањег излази јасно, да је снага данашње литерарне продукције усредсређена у *прису и проли*. И ту би било много имена да се спомене, много младих до сад још мало познатих талената, који спадају у школу Лазаревић-Матавуљ-Веселиновићеву. Али ипак на овом мјесту и у овај мах не може се *нацртати* то учинити. Једну радосну појану и околност пак не треба пренецати поменути, а то је, да данас свака ерска покрајина има свога припоједата. Има Сријем Јована Протића, Далмација и Острва Нву Тилика, Босна Н. Копића, Херцеговина Смет Торовића, Црна Гора Сава Вулетина, Биоград и Србија Димитрија и Стевана Сремца, Боснија Станковића и још много друге. Само преко једнога не може се брзо преша, а то је: преко, рано преминулога Шуматинца *Светозара Ракковића*. Његова два романа су штампана у С. Књ. Здруж. Те двије књиге су написане са толико појетског талента, да га многи с правом прогласише најјачом писаничком снагом. Увјерен сам, по свом скромном личном мишљењу, да би његова дјела била у стању прокрчати себи пута изван граница ерског језика и да би у свакој књижевности европској нашла угледна мјеста себи, само да му је било сузено да их усаврши, дотјера и прочисти. Толико твараљачке моћи, здраве природне и ничим неаражене снаге, заиста мало је данас и у владин снагама велике руске књижевности. У његову роману *Горски Цар* приказује се како данашњи хајдук у Србији, овај најпошљедњи изданац старог, некада узвишеног витешког хајдуковања, пропада у модерно европски уређеној држави и друштву. У том роману се дакле суда

и министарства финансија, и брзој помоћи, коју је присутни свијет с пожртвовањем указао, ватра је до 10 часова у вече била локализована, тако да је изгорело само десно крило Великог Суда, гдје се налазила архива. Оштећене су двије собе гимназије, али је библиотека гимназијска, која се налазила у близини ватре, ипак спасена. У материјалу грађавинском ватра није учинила велику штету, осим што је изгорео један, и то стари дио сузске архиве, што ће, без сумње, донекле отежавати правилну функцију највишег суда.

Телеграми „Гл. Црногорца“.

БИОГРАД, 18 јан. — Предсједник Скупштине на јучерашњој сједници прочитао је владину изјаву, да се напушта зајам са Унион-Банком због извезетних трговачких одношаја са сусједном монархијом. Влада ће ускоро поднијети предлоге за наоружање и грађење нових жељезница. Прочитани су укази о подношењу Скупштини трговинских уговора са Немачком и Црном Гором.

Са свим су неистините берлинске вијести о војном савезу ерско-црногорско-бугарском. Сјутра интерпелација у Скупштини о конфликту ерско-аустријском. Влада ће одговорити преко сјутра.

БИОГРАД, 19 јан. — Није истинита вијест о опозивању ерског посланика у Бечу и аустријског у Биограду.

Јуче је опет био велики народни збор, који је одобрио држање владе. Послије збора се демонстрирало. Огорчен писањем „Штампе“ против царинског савеза, народ је послје збора разрушио уредништво тога листа.

БЕЧ, 19. јануара. — „Нова Сл. Преса“ добија из Биограда извјештај, да ерска влада намјерава да попусти и да тражи подесну прилику да се споразумије са бечком владом. Скупштина нема довољан број посланика, јер многи посланици не желе да носе пред бирачима одговорност за царински рат с Аустро-Угарском.

БЕЧ, 19. јан. — У овдашњим политичким круговима проио се глас, да ће ерски посланик Вујић бити измијењен другом личношћу.

БИОГРАД, 20. јан. (Специјални телеграм). — Трговински уговори са Црном Гором и Немачком прочитани су у Скупштини и упућени на проучавање скупштинским одборима.

РИМ, 20 јануара — Изгледа да ће ново Форисово министарство данас побјећи екстремној опозицији.

ра нешто старо и прастаро, тако старо да га више нигдје у Европи нема, а с друге стране савршено модерно друштвено и државно уређење. Дакле већ сам предмет је тако егзотичан и јединствено занимљив; — заиста, занимљивији је него ли што су егзотични, божјаци и биједна сиротиња прослављених Руса М. Горькога.

Ми Срби имамо данас — бар у политичко-економској и развојној области градина за модеран роман у великом стању — имамо предмета на којима заиста једна да има иједан други европски народ.

Наше друштво ерско има данас и најтенијих сталежа, префињеног и облагородног западног европског грађанства, а имамо и крајча у којима се јави још старински, оних *сиромашних* животом гдје се са пуно младишког одушевљења одунављана херцјским идеалима јуначких прастаца. Имамо и десетдеца, а имамо у обиму свога живота и највештајније и најприродније облике живота.

Такви услови и тако стање као само да чекају на свога писаника, који ће све то у перо ухватити па у пјесми одјевати или у роману списати. — Хоће ли се такав човек тек у будућности родити, или можда он већ ради на светоме својем послу, којем ће одјевати и прославити свој мисли и љубљени род, — то не знамо. Али да ће се такав дјетић кад-тад јавити у ерском племену, у то се уздамо сви, с правом му се надамо и очекујемо га, јер пошље овако сјајних поетских појава, као што су били Његош и Бранко, Змај Јован и Лаза Лазаревић, имамо права да му се надамо!

БИОГРАД, 20. јануара. — Извештај трговац Поповић хтио је да одржи митинг, на коме би се протестовало против сукоба ерско-аустријског. Маса је разрушила његову радњу, вичући: Доље Поповић! Доље Аустрија, пјевајући јој посмртни марш, а клицајући: Живјела влада! Доље издајник Балугџић! Демонстрација се поновила пред Скупштином, министарствима полиције и просвјете и пред двором. Народ је све више привлазио и пријетио. Многи трговци напали су на уредништво „Штампе“, бомбардовали га, изваљали из њога највештај на улицу, па су по томе напали на Поповићеву радњу, из које су изваљали његовог сина, који се спасао. Балугџић се спасао у један хотел.

БИОГРАД, 20. јан. — У општинским изборима изабрано је самосталаца у 614 општина, старијих у 50, сељачке странке у 18.

ПРИЗ, 20. јан. — Народ општро оповира инвентарисању црквених имања.

БИОГРАД, 21. јан. (Специјални телеграм). — На интерпелацију о сукобу ерско-аустријском министар-предсједник јуче је одговорио у Скупштини и изложио цио ток догађаја. Скупштина је примила одговор са задовољством на знање и одобрила држање владе у спору, па се по томе прешло на прост дневни ред.

О г л а с.

Књ. Министарство Финансија и Грађевина даваће 50 на лиценцију 1-ог марта 1906 г. Контраг ће се дати ономе, ко се обавезе за највишу цијену набављати из иностранства морску со, добре врсте, бијелу, прегодишњену, по мотри која се налази у канцеларији Министарства и предавати је у државне магацине: на Плавници, Ријеци и Бару.

Контраг ће се закључити на пет година и требаће соди око петнајест милиона кгр., која ће се предавати у државне магацине у времену и по начину, који ће означити Министарство при самој лиценцији.

Предузимач мораће положити Министарству кауције, у готову новцу, круна 20.000.

Они који би желели лиценцирати мораће се, у горе означени дан, пријавити канцеларији Министарства Финансија и Грађевина, гдје ће се и држати лиценција од 2—4 сата после подне, и претходно положити кауцију министарству истог дана, од 9—11 сати прије подне, јер иначе нико неће допустити да лиценцира.

Из канцеларије Министарства Финансије и Грађевина Цетиње 16. децембра 1905. Број 1432.

Б-5

Објава.

Прославне поштанске марке „Устав 1905“, остају и даље на неограничено вријеме у промету, а досадање марке без натписа престају важити, како за унутрашњу тако и за међународну поштанску службу од 31. децембра 1905. год.

Сви они, који би имали нових и неупотребљених жарка без натписа, а желели би исте промијенити, нека се обрате најдјеље до 1. марта 1906. по ст. кал. најближој поштанској стацији, која ће им их замијенити са истим вриједностима жарка у тецају. —

Број 6929.

Цетиње, 23. децембра 1905. год.

Из канцеларије Књ. Министарства Унутрашњих Дјела, Народне Привреде, и Пошта и Телеграфа.

3—3

Објава.

У неђељу 22 тек. мј. Министарство Војно давати ће на јавној лиценцији набавку од двјеста хиљада кала руметина.

Контраг ће се уступити понуеоцу највише цијене, (ако ова буда повољна), који се обавезе превести горњу количину чистог, здравог, сувог, сасвим зрелог и од најбоље врсте руметина, франко на децимал у војном магацину у Подгорици.

Руметин ће се примати у тецају од 1. фебруара до 15. марта т. г., којег потоњег дана сва речена количина треба да буде потпуно предата у поменути магацин. Подузимају се тражи четири хиљаде кру-

